

MATERIAŁY ALBERTA CZECZOTTA

(1873 – 1955)

(III-209)

Albert Czeczott urodził się 13 kwietnia 1873 r. w Petersburgu w rodzinie znanego lekarza psychiatry i neurologa Ottona Czeczotta i Leontyny z Kukielów. Uczył się w V Gimnazjum w Petersburgu, a w latach 1892 – 1897 studiował w Instytucie Inżynierów Komunikacji. W 1898 r. po kilkumiesięcznej praktyce w Newskiej Fabryce Parowozów, rozpoczął pracę w zarządzie Kolei Moskiewsko-Windawsko-Rybińskiej (KR) na stanowisku kontrolera trakcji. W 1899 r. oddelegowany został do Fabryki Parowozów w Prusach, gdzie nadzorował budowę parowozów dla KR i prowadził badania w zakresie opalania parowozów torfem. W 1904 r. powołano go na stanowisko naczelnika wydziału trakcji KR, a w 1910 r. został głównym konstruktorem zakładów Pułtowskich, gdzie zaprojektował wiele parowozów. W latach 1911-1918 pełnił funkcję kierownika działu parowozowego, a następnie działu technicznego KR oraz zastępcy naczelnika służby trakcji. W tym czasie był także członkiem Komisji spraw taboru, trakcji i warsztatów rosyjskiego Ministerstwa Komunikacji.

W 1914 r. został profesorem w Instytucie Inżynierów Dróg Komunikacji w Petersburgu. Po rewolucji 1917 r. był członkiem Wyższej Rady Technicznej przy Centralnym Zarządzie Północnego Okręgu Kolejowego w Piotrogradzie a od 1918 r. był kierownikiem Laboratorium Parowozowego przy tej instytucji. Prowadził także działalność dydaktyczną w licznych placówkach naukowych.

W 1923 r. przeniósł się do Polski i zatrudniony został na stanowisko radcy w Departamencie Mechanicznym Ministerstwa Komunikacji. Podjął pracę nad konstrukcją parowozów i opracował nową metodę ich badań trakcyjnych, która w 1925 r. została przyjęta przez Polskie Koleje Państwowe.

W 1924 r. Albert Czeczott habilitował się na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej i do 1936 r. wykładał tam w Katedrze Budowy Lokomotyw.

W 1933 r. Albert Czeczott kierował budową wagonu pomiarowego dla kolei rumuńskich, a w latach 1934 – 1937 był szefem służby mechanicznej budowanej wtedy Kolei Transirańskiej w Teheranie.

Podczas okupacji niemieckiej zajmował się pracą teoretyczną w domu. Po powstaniu warszawskim został wysiedlony. Po wyzwoleniu, już 6 lutego 1945 r. powrócił do pracy w Ministerstwie Komunikacji, a od 1951 r. został dyrektorem nowoutworzonego Instytutu Naukowo-Badawczego Kolejnictwa, gdzie zorganizował zakład trakcji parowej i spalinowej. W uznaniu zasług parowozy jego konstrukcji oznaczono literką „Cz”, co było wydarzeniem bezprecedensowym w historii polskiego kolejnictwa.

Był autorem wielu publikacji poświęconych parowozom i problemom trakcyjnym. Pracował do ostatnich miesięcy życia.

Został odznaczony m.in. Orderem św. Stanisława (1916), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1953) i dwukrotnie Złotym Krzyżem Zasługi.

Był żonaty z Zofią z domu Popławską, z którą mieli dwie córki; Irenę (1899 – 1977) i Zofię (1914 – 2005).

Albert Czeczott zmarł 3 listopada 1955 r. i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim (kw. 196, rz. 3, g. 21).

Spuścizna zawiera materiały z lat 1908 - 1972 i została podzielona na 6 zasadniczych grup zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 36 jednostek zawierających materiały z lat 1912 – 1954, składa się z 5 podgrup: A. Prace i artykuły, B. Wykłady, odczyty, referaty, C. Recenzje, D. Projekty techniczne, E. Materiały warsztatowe. W pierwszej podgrupie znajdują się rękopisy i

maszynopisy ułożone w porządku chronologicznym. Są to opracowana i artykuły poświęcone projektowaniu parowozów. W skład podgrupy drugiej wchodzi teksty wykładów, odczytów i referatów wygłoszonych przez autora spuścizny. Podgrupa trzecia zawiera recenzje. W skład podgrupy czwartej wchodzi projekty techniczne parowozów osobowych i towarowych. Wśród materiałów warsztatowych, tworzących podgrupę piątą są m.in. wypisy z literatury technicznej, wycinki z prasy zagranicznej i notatki.

Grupa II składająca się z materiałów z lat 1925 – 1951 i licząca 15 jednostek archiwalnych, została podzielona na dwie podgrupy: A. Opinie-orzeczenia, B. Praca zawodowa. W pierwszej podgrupie opinie i orzeczenia zostały połączone i w jej skład wchodzi materiały z prób nad parowozem. Podgrupa druga zawiera materiały z Ministerstwa Komunikacji oraz z budowy Kolei Transirańskiej.

W grupie III liczącej 4 jednostki archiwalne znajdują się materiały biograficzne z lat 1912 – 1955, m.in. życiorys, ankieta personalna, wspomnienia i fotografie twórcy spuścizny.

Grupa IV obejmująca materiały o twórcy spuścizny z lat 1937 – 1972, składa się z 6 jednostek archiwalnych. W jej skład wchodzi m.in. artykuły, wspomnienia pośmiertne o twórcy spuścizny oraz reportaż z wmurowania tablicy ku jego czci.

Grupa V, zawierająca materiały rodzinne niedatowane, liczy jedną jednostkę archiwalną, z biogramem i wspomnieniem o ojcu autora spuścizny, Ottonie Czczocie.

Ostatnią grupę, VI, liczącą 2 jednostki archiwalne z lat 1908 - 1951, stanowią załączniki. Obejmują one drukowane prace autora spuścizny i prace osób obcych.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę III – 209. Inwentarz liczy 64 jednostki archiwalne i 2 aneksy. W bazie szukajwarchiwach otrzymały nr 322.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Alberta Czczotta*, PAN Archiwum w Warszawie, III-209
2. https://pl.wikipedia.org/wiki/Albert_Czczott
3. <http://www.polskipetersburg.pl/hasla/czczott-albert>

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej 1–36

A. Prace i artykuły	1–22
B. Wykłady, odczyty, referaty	23–26
C. Recenzje	27
D. Projekty techniczne	28–31
E. Materiały warsztatowe	32–36

II. Materiały działalności zawodowej 37–51

A. Opinie – orzeczenia	37–40
B. Praca zawodowa	41–51

III. Materiały biograficzne 52–55

IV. Materiały o twórcy spuścizny 56–61

V. Materiały rodzinne 62

VI. Załączniki 63–64

Aneksy 1–2

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace i artykuły

1. *Obliczenia prędkości parowozów osobowych, towarowych i podmiejskich*
Fragment pracy
1914, k. 16

2. *Projektowanie parowozów*
Fragment pracy
1920, k. 103
3. *Badania taboru*
Naukowa organizacja w dziedzinie badań doświadczalnych taboru kolejowego
Fragment pracy i artykuł
1932–1933, k. 24
4. *Nowa placówka doświadczalna rumuńska do badania parowozów*
Artykuł
1933, k. 5
5. *Les calculs de traction: la théorie et en pratique*
Praca
1938, k. 31
6. *Parowóz przyszłości*
Fragmenty pracy
1938, k. 60
7. *O współczynniku A*
Artykuł
1942, k. 60
8. *Przykłady wyników badań doświadczalnych parowozów i ich wykorzystanie do celów eksploatacyjnych*
Praca
1948, k. 42
9. *Nowa metoda badań doświadczalnych bez indykatora i dynamometru oraz zastosowanie jej do opracowania metryk parowozowych*
Praca
1948, k. 122
10. *Rozwój parowozów francuskich po wojnach światowych i horoskopy parowozu przyszłości na PKP*
Artykuł
1948, k. 7
11. *Ulot termodynamiczny: dane podług Clapeyrona*
Artykuł
1948, k. 32
12. *Odbudowa Referatu Doświadczalnego na PKP*
Artykuł
1949, k. 12
13. *O wagonach dynamometrycznych w ogóle i szczegółowe dane dotyczące nowego dynamometrycznego wagonu PKP*
1949, k. 12

14. *Tematy zagadnień naukowych wynikających z potrzeb kolejnictwa w dziedzinie pojazdów trakcji parowej*
Artykuł
1950, k. 11
15. *Badania parowozów*
Praca – pierwsza wersja
1951, k. 167
16. *Badania doświadczalne parowozów, część A. Metody wykonywania jazd doświadczalnych i opracowania ich wyników*
Praca
1952, k. 326
17. *Jw.*
Praca
1952, k. 196
18. *Badania doświadczalne parowozów, część B. Metody wykonywania jazd doświadczalnych i opracowania ich wyników*
Praca niekompletna, 1 wersja, rozdz. I–VIII
1952, k. 143
19. *Jw.*
Praca niekompletna, 2 wersja, rozdz. I–VIII
1952, k. 135
20. *Notatka w sprawie norm hamulcowych obecnie ustalonych w przepisach R. 1*
Artykuł
1953, k. 11
21. *Nowe metody normowania węgla na parowozy*
Praca
1954, k. 86
22. *Historia rozwoju parowozów w latach 1680–1939*
Artykuł
B.d., k. 14

B. Wykłady, odczyty, referaty

23. *O rozwoju historycznym parowozu*
O typach parowozów
O ilości „osi” w parowozach
Wykłady
1912–1913, k. 28
24. *O parowozie w przededniu II wojny światowej*
Parowóz z czasów najnowszych
Parowóz przyszłości
Odczyty

1952, k. 54

25. *Dotychczasowy stan nauki polskiej w dziedzinie pojazdów szynowych*

Referat

1950, k. 11

26. *Referat Doświadczalny przy Departamencie Mechanicznym Ministerstwa Komunikacji*

Odczyt

1950, k. 9

C. Recenzje

27. Brawne H.S., *The Bad Storage Battery*

Bandy O., *Modern railway welding practice*

Lipetz A.J., *Recent development in Europa*

Recenzje

1937, k. 3

D. Projekty techniczne

28. *Parowóz towarowy typu 0-50 i 1-3-1 oraz przegrzewacz*

Projekty techniczne

1914, k. 7

29. *Parowóz osobowy typu 2-3-0*

Projekt techniczny

1915, k. 84

30. Jw.

Projekt techniczny

1915, k. 68

31. *Parowóz osobowy typu 2-3-1, 1-4-2*

Projekty techniczne

1917–1929, k. 20

E. Materiały warsztatowe

32. Parowozy

Notatki z jazd próbnych

1938–1948, k. 241

33. Jw.

Notatki z jazd próbnych

B.d., k. 186

34. Jw.

Plany techniczne

1947–1952, b.d., k. 66

35. Jw.

Wypisy z literatury technicznej

1854–1952, k. 52

36.Jw.

Wycinki z czasopism zagranicznych
1833–1930, k. 105

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

A. Opinie – orzeczenia

37.Sprawozdanie z prób nad parowozem typu 45 w pracy przy obciążeniu 2500 ton z użyciem popychaczy na linii Tarnowskie Góry – Gdynia

Opinia – orzeczenie
1947, k. 7

38.Zabezpieczanie ruchu pociągów towarowych na linii Osowa – Gdynia

Opinia – orzeczenie
1948–1949, k. 12

39.Sprawozdanie z prób dynamometrycznych na odcinku Osowa – Gdynia

Opinia – orzeczenie
1949, k. 6

40.Badanie parowozów: instrukcje dla prowadzących próby

Opinia – orzeczenie
1951, k. 15

B. Praca zawodowa

41.Ministerstwo Kolei Departament VI Komitet do spraw Postępu w Budowie Taboru i Urzędzeń Kolejowych

Protokół z posiedzenia
1925, k. 5

42.Ministerstwo Komunikacji Rada Komunikacyjna

Protokół z konferencji dotyczącej programu budowy parowozów, uwagi A. Czeczotta
1948, k. 8

43.Ministerstwo Komunikacji Dyrekcja Generalna Kolei Państwowych Referat Doświadczalny

Plany prac oraz ocena i sprawozdanie z działalności
1948–1953, k. 30

44.Ministerstwo Komunikacji Departament Mechaniczny

Ważniejsze wyniki badań parowozów (metryki parowozowe)
1948, k. 187

45.Jw.

Ważniejsze wyniki badań parowozów (metryki parowozowe)
1948–1950, k. 140

46.Ministerstwo Komunikacji Dyrekcja Generalna Kolei Państwowych

Główny Instytut Paliw Naturalnych w Katowicach

Wytyczne dotyczące współpracy, plan przeprowadzenia prób węglowych, notatka z konferencji w sprawie prób spalania węgla w lokomotywach
1949–1950, k. 25

47. Dyrekcja Generalna PKP Referat Doświadczalny
Główny Instytut Górniczy w Katowicach
Sprawozdanie z badania węgla polskich pod względem przydatności ich do opalania parowozów
1951, k. 142
48. Firma Alfred J. Amster
Opisy wagonu dynamometrycznego, instrukcje, prospekty techniczne
1927–1936, k. 186
49. Towarzystwo Akcyjne Warszawskich Dróg Żelaznych Dojazdowych
Sprawozdanie z badania parowozów wąskotorowych linii grójeckiej
1927, k. 52
50. Polskie Zakłady Siemens Spółka Akcyjna
Dane dotyczące urządzeń głośnikowych i telefonicznych dla wagonów
1930–1931, k. 6
51. Kolej Transirańska
Planowanie, etapowanie i realizacja budowy, plany techniczne parowozów dla potrzeb ww. kolei, album fotograficzny z jej budowy, korespondencja, wycinki z „Journal de Teheran”
1936–1938, k. 127

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

52. Autożyciorysy, ankieta personalna, charakterystyka własnego dorobku naukowego
1912–1955, k. 89
53. Wspomnienia Alberta Czeczotta z początków XX wieku i lat 1923–1938
1940–1944, k. 22
54. Materiały dotyczące pracy zawodowej
M.in. powołania, dyplom nadania Złotego Krzyża Zasługi w 1938
1923–1955, k. 13
55. Fotografie twórcy spuścizny
1937–1947, fot., k. 7

IV. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

56. Kroczewski A., *Obliczanie czasu jazdy za pomocą metody prof. Czeczotta*
1937, druk, k. 5
Druk: „Kolejowy Przegląd Techniczny”, 1937, nr 2, 3
57. *Urządzenie do wywoływania i regulowania ciągu w dymnicy parowozu zabezpieczające od wylotu iskier i dymu A. Czeczotta*
Krzemieński A., *Doświadczalne badanie parowozów A. Czeczotta*
3 recenzje
1950–1953, k. 17

58. Kołodziejczyk L., *Dziwny pociąg*
 Reportaż
 1954, druk, k. 2
 Druk: „Życie Warszawy”, 1954
59. Wspomnienia pośmiertne o A. Cz.
 Wycinki prasowe z „Przeglądu Kolejowego”, „Przeglądu Kolejowego Mechanicznego”,
 „Sygnałów”
 1955, druk, k. 3
60. Orzechowski Władysław, *Prof. dr inż. Andrzej Czczott: wspomnienie, bibliografia prac za lata 1901–1955*
 Orzechowski Władysław, *Wkład pracy twórczej prof. dr inż. A. Czczotta w rozwój polskiego kolejnictwa*
 Referaty
 1972, k. 63
61. Koło Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Komunikacji przy Centralnym Ośrodku Badań i Rozwoju Techniki Kolejnictwa
 Odświeżenie tablicy pamiątkowej ku czci A. Cz.: program uroczystości, artykuł biograficzny zamieszczony w „Sygnałach”, fotografie
 1972, druk, fot., k. 4

V. MATERIAŁY RODZINNE

62. Otto Czczott (ojciec A. Cz.)
 Biogram nieustalonego autora, fotografie O. Cz. i członków jego rodziny (m.in. A. Cz. i Henryka Czczotta)

VI. ZAŁĄCZNIKI

63. Kolejnictwo, górnictwo
 Druki twórcy spuścizny
 1909–1951, zob. aneks 1
64. Kolejnictwo, górnictwo, mechanika
 Druki osób obcych
 1908–1937, zob. aneks 2

ANEKS 1

J. 63 Kolejnictwo. Druki twórcy spuścizny

1. *Badanie węgla Zagłębia Krakowskiego*, odb., „Przegląd Górniczo-Hutniczy”, 1936
2. *Badanie parowozów*, „Przegląd Techniczny”, 1924, nr 20
3. *Exposé de la méthode des locomotives en usage sur les chemins de fer de l'État polonaise*, odb., „Bulletin de l'association internationale du Congrès des Chemins de Fer”, 1930
4. *Jazdy próbne na szlaku Żelwo – Jeziornica*, „Inżynier Kolejowy”, 1925, nr 5
5. *Kak regulirovat' paroraspredelenie u parovoza serii P*, 1917

6. *Metoda badań doświadczalnych nad parowozem w ruchu oraz przykład zastosowania jej do zbadania wpływu różnych asortymentów węgla na wyniki opalania*, odb., „Przegląd Górniczo-Hutniczy”, 1932
7. *Metoda obliczeń trakcyjnych*, „Technik Komunikacyjny”, 1938, nr 2
8. *Novyj metod rasčeta vremeni peregonov i primenenie jevo k issledovaniju obsojatelstv dviženija pojezdov*, Peterburg 1910
9. *Nowy system zachowania serii i numerów parowozów*, „Przegląd Komunikacyjny”, 1946, nr 10
10. *O rasčete vremeni choda poezdov*, odb., „Vestnik Inżenerov”, 1915, nr 15
11. *O vzuřivaniu parovozov*, nadb., „Izvestija Obezdvov”, 1990, nr 6
12. *Odbudowa Referatu Doświadczalnego*, „Przegląd Kolejowy”, 1951, nr 7
13. *Položenija k disertacii pod nazvaniem „Novyj metod rasčeta vremeni peregonov i primenenie jevo k issledovaniju obsojatelstv dviženija pojezdov” predstavlennoj inženierom putej soobščeniija A.O. Čečottom v Sovet Instituta Inženierov Putej Soobščeniija Imperatora Aleksandra I dla poiskaniija zvanija adiunkta Instituta*, 1912
14. *W sprawie oznaczenia i charakterystyki parowozów*, „Przegląd Komunikacyjny”, 1947, nr 3
15. *Untersuchungen an Lokomotiven der Polnischen Staatsbahnen, Typen 1-4-0, Tw 21 und 1-5-0 Ty23*, „Die Lokomotive”, 1928
16. *Ważniejsze wyniki badania parowozów typu 0-5-0 T40*, Warszawa 1929
17. *Ważniejsze wyniki badania parowozów typ 1-4-0 TR21 (belgijskich wytwórni)*, Warszawa 1929
18. *Ważniejsze wyniki badania parowozów Ty 1-5-0 T23*, Warszawa 1929
19. *Ważniejsze wyniki badania parowozów Ty 1-5-0*, Warszawa 1935
20. *Ważniejsze wyniki badania parowozów Ty 1-5-0 typ 23*, Warszawa 1935
21. *Ważniejsze wyniki badania parowozów typ 2-3-0 Ok*, Warszawa 1935
22. *Ważniejsze wyniki badania parowozów typu 2-4-1 Pu*, Warszawa 1935

ANEKS 2

- J. 64 Kolejnictwo, górnictwo, mechanika. Druki osób obcych
1. Čečott H., *K voprosu o proektirovaniju ventilacii rudnikov*, S. Peterburg, 1908 (fragment, karta tytułowa, spis treści)
 2. Farmakovskij W.W., *Die betriebswirtschaftlichste Arbeitslage des Lokomotivkessels*, Berlin 1930
 3. Jacyna W., *Błędy i luki w podstawach mechaniki*, Warszawa 1937
 4. Langrod, *O typizacji dla PKP*, Warszawa 1939 (brak karty tytułowej)
 5. Lipec A., *Uproščenie rasčeta vremen choda poezdov*, Rostov na Donu, 1913
 6. Lipec A., *Usilenie i usoveršenstvovanie parovoza i ich wlijanie na železnodorožnoje chozjajstvo*, Kiev 1908
 7. Madeyski J., *Nowy pogląd na racjonalną budowę i obsługę parowozów z parą przegrzaną*, „Przegląd Techniczny”, 1931, t. 70
 8. Zembrzuski K., *Górski parowóz pośpieszny 1-4-1 Państwowych Kolei Bułgarskich*, „Przegląd Techniczny”, 1931, nr 51–52